

Els cetacis segueixen en perill

"Res quedarà d'aquestes gegants espècies, només uns pocs vestigis. Les seves restes es faran pols i s'escamparan al vent. Únicament viuran en la memòria humana. Sobre el nostre planeta tot disminueix i desapareix gradualment. Quin canvi tan dràstic podria donar-li una nova oportunitat a la vida? La naturalesa està moribunda i l'home, hipòcritament, intenta embellir i reviuir algunes de les seves obres, mentre hi ha tantes altres que malmet, desfigura i destrueix".

Lacèpède (1804)

La passió que desperten les balenes per molts de nosaltres representa, amb només mig segle de diferència, un canvi radical en l'opinió pública mundial. Al llarg dels segles XVIII i XIX la caça de balenes era practicada, admirada i fonamentada per diverses nacions, principalment les potències de l'hemisferi nord com Estats Units, Anglaterra, Noruega, i més tard Japó i Unió Soviètica, constituint-se en conjunt en els més grans baleners de la història. Actualment la cacera comercial ha desaparegut quasi en la seva totalitat i el concepte que d'ella es tenia ha canviat notòriament.

Des dels inicis de l'explotació comercial en el segle XII i fins a mitjan segle XIX, els baleners van concentrar les seves captures en sis espècies de grans cetacis: la balena de Groenlàndia (*Balena mysticetus*), la balena franca austral (*Eubalena australis*), la balena basca (*E. glacialis*), la gris (*Eschrichtus robustus*) i en menor mesura la balena geperuda "yubarta" (*Megaptera novaeangliae*) i el catxalot (*Physeter macrocephalus*). La tecnologia del moment només permetia caçar aquestes espècies ja que eren animals lents o d'hàbitats costers i que una vegada morts suraven fins a ser feinejats (escorxar per separar les diferents parts). Posteriorment, i fins a mitjans del nostre segle, es va desenvolupar una nova era d'explotació comercial amb l'aparició dels vaixells de vapor, la invenció del canó arpó per Sven Foyn, l'aplicació de l'arpó explosiu i finalment la utilització de la nau factoria.

Això no només va permetre caçar més eficientment les espècies anteriors, sinó que va ampliar la persecució a les balenes que nedaven més ràpid: els rorquals del gènere (*Balaenoptera*), com la balena blava (*B. musculus*), el rorqual comú (*B. physalus*), la balena sei (*B. borealis*), la tropical (*B. edeni*) i l'enana o aletiblanca (*B. acutorostrata*).

L'explotació comercial a gran escala ha estat essencialment un procés d'extracció directa de productes procedents de quasi totes les parts del cos de les balenes (amb tractament posterior o sense), responent a les demandes de cada època i motivada per l'obtenció immediata de substanciosos beneficis. Aquesta explotació es va caracteritzar per la seva irracionalitat i la malversació, especialment en la primera meitat d'aquest segle. Fins al segle XIX, l'oli

era el producte que va concentrar l'atenció de la indústria balenera per proveir els mercats d'Europa i Estats Units, essent utilitzat majoritàriament com a combustible en la il·luminació urbana. Altres productes com les barbes, pell, carn, dents i ossos eren secundaris i moltes vegades eren descartats durant les feines. Amb el desenvolupament de la indústria del gas i el petroli, l'oli va perdre importància com a combustible, passant a ser un component elemental en la fabricació de mantegues, lubricants, cosmètics i altres manufactures. Després de la Segona Guerra Mundial, es van trobar substituïts per aquests productes, per la qual cosa la carn es va transformar en el producte més apetitós i utilitzat, especialment en el mercat japonès.

Actualment, l'estat de les poblacions dels grans cetacis han arribat a tals extrems que mundialment es reconeixen a totes les balenes com animals en perill d'extinció.

A nivell mundial, d'espècies com la balena blava es creu que no en queden més de 2.000 a 4.000 exemplars, i de la balena geperuda s'estima de 10.000 a 15.000 individus. La balena basca europea va ser extingida completament i les poblacions de l'Atlàntic Nord presenten una lenta recuperació. Les poblacions de catxalots han pogut recuperar-se gràcies al seu comportament social de manada que presenta la dominància d'un mascle adult: davant l'absència del líder i a causa de la seva naturalesa polígama, els mascles joves ocupaven ràpidament el seu lloc fecundant les femelles, les quals eren menys ambicioses pels baleners.

Com un intent natural de les espècies per reestablir el número de població, els investigadors van observar en el seu moment un increment en la velocitat de creixement individual (més quantitat d'aliment disponible en la mateixa àrea, per menys individus) i una maduració sexual anticipada (que comportava menor competència per l'apariament). Si bé la pressió de la cacera ha disminuït ostensiblement, aquests fenòmens segueixen donant-se en moltes espècies, cosa que ens mostra una baixa velocitat de recuperació que presenten les poblacions de balenes.

Existeixen altres formes d'explotació que no estan directament relacionades amb el benefici econòmic i que no han aconseguit la magnitud de la caça

comercial. La caça de subsistència és una captura menor de subsistència realitzada per aborígens o comunitats indígenes l'alimentació dels quals, vestuari o mètode de sobreviure depèn i gira entorn als cetacis. Aquesta activitat normalment és realitzada a prop dels poblats i utilitzant tècniques i eines tradicionals de baixa eficiència. Malgrat tot, moltes d'aquestes comunitats han modificat els seus costums ancestrals a causa del contacte amb altres pobles i a l'influent atractiu del comerç a major escala. A ells, la CBI (Comissió Balenera Internacional) els permet quotes anuals de captura que de vegades són destinades a la venda, a causa de la pressió exercida per empreses que encara comercialitzen els productes a les necessitats econòmiques d'aquests grups marginals. Actualment queden poques comunitats de subsistència en les proximitats de l'Àrtic en les Antilles i en alguns sectors de l'Oceà Índic.

La caça científica és una modalitat de captura concebuda amb el propòsit de proporcionar informació rellevant mitjançant l'extracció de mostres. La realització d'aquesta activitat ha de comptar també amb l'autorització de la CBI, la qual assigna una quota màxima de captura. Moltes vegades la concepció inicial en què va ser creada és distorsionada i els animals sacrificats produeixen més un guany econòmic, com a conseqüència de la comercialització de productes de gran valor (la carn i l'oli, principalment), que un guany científic, com seria d'esperar. Aquesta utilització comercial emmascarada s'ha convertit en l'alternativa il·legal dels últims anys, caracteritzats per l'existència d'una moratòria mundial de caça comercial de balenes. Japó i Noruega són els països que tradicionalment han sol·licitat quotes per caça científica.

Per altra banda, el futur immediat dels mamífers marins està arribant al futur de l'home i no sols al seu passat. Encara que la cacera ha estat la causa principal de la declinació de les balenes, en l'actualitat existeixen altres activitats que posen en perill aquests animals i a parents, els dofins i les papallones, especialment a les espècies més costaneres com la balena geperuda, la franca, la de Groenlàndia, la gris, el dofí comú, el llistat, el mular, etc. El seu hàbitat, el seu aliment i la seva pròpia integritat es veuen afectats per fac-